

Magyar Jog

Főszerkesztő
TÓTH MIHÁLY

Szerkesztő
SZÉCSÉNYI-NAGY
KRISTÓF

TANULMÁNYOK

WOPERA ZSUZSA

Alapjogi hatások az Európai Unió
családjogi jogalkotására és a tagállami
szabályozásokra
385. oldal

VARGA ISTVÁN

A választottbíróvási út versenyjogi
kiterjesztésének és a versenyjog
magánjogi érvényesítésének
összefüggései
396. oldal

**PARTI TAMÁS – SZÉCSÉNYI-NAGY
KRISTÓF – SZÓCS TIBOR**

Végrehajtási záradék kiállítása
fogyasztóval szemben – egy előzetes
döntéshozatali kérelem margójára
407. oldal

RADULY ZSUZSA

A szülő és a gondozó felelőssége
a gyermek által okozott kárért
– néhány évtized bírói gyakorlata
417. oldal

FÁZSI LÁSZLÓ

Gondolatok a közös vádképviselő
problematikájáról
421. oldal

HÁGER TAMÁS

Egyes elhárítható tanúvallomási
akadályok a büntetőperben
425. oldal

FENYVESI CSABA

Az új generációs
bizonyítékok
a kriminalisztika történeti
mérőkövetőinek tükrében
433. oldal

FEDOR ANETT

Bizonyítás
a kiemelt jelentőségű
büntetőügyekben
444. oldal

BÁRÁNYOS BERNADETT

A magánvádas eljárással
kapcsolatos bírósági gyakorlat
újabb tendenciáiról, különös
tekintettel a rágalmozási ügyekre
455. oldal

VERESS EMŐD

Új Polgári törvénykönyv
Romániában – a monista
magánjogra való áttérés
nehézségei
465. oldal

SZEMLE

RECENZIO

BOÓC ÁDÁM

Sándor István:
A bizalmi vagyonkezelés
és a trust. Jogtörténeti és
összehasonlító jogi elemzés
469. oldal

RECENZIO

HÁMORI ANTAL

Erdő Péter:
A bűn és a bűncselekmény.
Két alapvető fogalom viszonya
az egyházi jog tükrében
473. oldal

TÁJÉKOZTATÓ

Tájékoztató
a Magyar Jogász Egylet
2014. első félévi
tevékenységéről
475. oldal

TÁJÉKOZTATÓ

Jelentkezési felhívás
a Tizenkettedik
Magyar Jogászgűlésre
478. oldal

7-8

Hatvanegyedik évfolyam
2014. július–augusztus
385–480 oldal

hvgorac

Varga István

A választottbírói út versenyjogi kiterjesztésének és a versenyjog magánjogi érvényesítésének összefüggései¹

1. A közjogi és a magánjogi igényérvényesítés párhuzamossága és kölcsönhatása

Egyre több, tipikusan közérdekvédelmi funkciót is betöltő igényérvényesítést illetőleg keresetindítási jogot (fogyasztóvédelem, versenyjogi jogsértések szankcionálása) mind az angolszász, mind a modern kontinentális perjogok tendenciaszerűen már nem kizárólag egy állami szereplő hatósági eljárásbeli vagy polgári perbeli fellépése, hanem emellett a privát jogérvényesítés útján látnak hatékonyan érvényesíthetőnek.² Ilyen értelemben a közérdekvédelmi tartalommal is rendelkező normák érvényesítésének tudatos decentralizálásáról, mint fejlődési irányról beszélhetünk. E – tágabb értelemben vett³ – decentralizáció magánjogi vetülete, az úgynevezett *private law enforcement* koncepció különösen a versenyjog területén sok kiaknázandó potenciált hordoz magában még akkor is, ha a versenyjogi szabályozási tartalmak érvényre juttatása változatlanul elsősorban állami, ezen belül versenyhatósági feladat. Történetileg ez a feladatmegosztás kétségtelenül elsőként a common law világában, azon belül az USA versenyjogi szabályozásában relativálódott, illetőleg tolóddott el súlypontilag a magánjogi jogérvényesítés felé.⁴

¹ A tanulmány az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² Vö. legutóbb a magyar jogirodalomban a problémakör áttekintéséhez: Bassola Bálint – Fejes Gábor: *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények – Néhány alapvetés*. In: Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest 2008, 17. skk. old.; az érvényesíthető igények köréhez: Polauf Tamás: *A teljesítésre kötelezés mint a versenyjogi jogsértések esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény*. In: Kisfaludi András (szerk.): *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*. Budapest 2012, 211. skk. old.; kifejezetten a kártérítési igényhez pedig: Fuglinszky Ádám: *A versenyjogi jogsértések esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmények – A kártérítés mint magánjogi szankció*. In: Kisfaludi András (szerk.): *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*. Budapest 2012, 13. skk. old.

³ A szűkebb értelemben vett, tehát elsősorban a versenyhatóságok között eloszló közjogi jogérvényesítés decentralizációjának egy legutóbbi jó szintéziséhez vö.: Wallacher Lajos: *Az uniós versenyjog érvényesítési rendszerének hatékonysági előnyei és hátrányai a Bíróság Tele2 Polska ügyben hozott ítélete fényében*. In: Európai Jog 2012, 35–41. old.

⁴ A Sherman Act versenyjogi jogsértéseket szankcionáló rendelkezései túlnyomóan a kartellekben érintett, illetőleg azok tevékenysége által károkat szenvedett magánfelek polgári pereiben kerülnek alkalmazásra. Vö. ehhez és az európai és az ame-

rikai jogérvényesítési súlypont-eltérésekhez legutóbb a vonatkozó magyar szakirodalomban: Berke Barna – Papp Mónika: *Az Európai Unió gazdasági joga II. Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest 2013, 141. old. és az ott hivatkozott további irodalmat és statisztikákat.

⁵ Ld. Christopher Bellamy – Graham D. Child: *European Union Law of Competition*, 7th Edition (eds. Vivien Rose and David Bailey). Oxford 2013 (a továbbiakban: Bellamy & Child), 16.001–16.096.

⁶ Ebbe az irányba hatott az Európai Bíróságnak a magánjogi igényérvényesítés szükségszerűségét artikuláló joggyakorlata. Vö.: *Courage v Crehan* C-453/99. sz. ügy [EBHT 2001. I-6314. old.] és *Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni* et al C-298/04. sz. ügy [EBHT 2006. I-6619. old.].

⁷ Vö. pl. Claudia Seitz: *Public over Private Enforcement of Competition Law*. In: GRUR-RR 2012, 137–142. old.

⁸ A *Courage v Crehan* ügyet követően időrendben a következő dokumentumok jelentették a mérföldköveket: Az ún. *Ashurst Study*: Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules, prepared by Denis Waelbroeck, Donald Slater and Gil Even-Shoshan, Brussels 2004. Ezt követte az elsősorban kártérítési igényekkel foglalkozó, lehetséges jövőbeli jogalkotási aktusokat előkészítő Zöld és Fehér Könyv: *Zöld Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről*, COM(2005) 672 végleges; *Fehér Könyv az EK trösztellenes szabályainak megsértésén alapuló kártérítési keresetekről*, COM(2008) 165 végleges. Végül pedig egy *Iránylev-javaslat* formájában hozta nyilvánosságra 2013 júniusában: *A tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról*, COM(2013) 404 végleges. A Javaslat, amellyel, hogy a korábbi előkészítő dokumentumokkal összhangban „a versenyjog közjogi és magánjogi érvényesítése közötti kölcsönhatás optimalizálását” tűzi célul, újdonságként először tartalmaz kifejezett utalást is a versenyjogi választottbíráskodásra.

hogy a két jogérvényesítési mechanizmus párhuzamosan érvényesülhet, hanem az is, hogy a versenyjog közjogi és magánjogi úton való érvényesítése körében egységes legyen a jogalkalmazás. Mindez csak a versenyhatósági és a bírósági jogalkalmazás finomhangolt egymásra hatása útján képzelhető el.⁹ Mindez tükröződik abban a tradicionális versenyjogi felfogásban, miszerint a versenyjogi szabályozásnak a gyakorlatban történő érvényesülése, illetőleg annak következetes érvényre juttatása alapvetően a nemzeti bíróságok és a versenyhatóságok egymás közötti munkamegosztásán és együttműködésén alapszik. Ez a kölcsönösség – amelyet az Európai Unió vonatkozásában az Európai Tanács 1/2003/EK Rendelete az EKSz. 81. és 82. cikk (jelenleg: EUMSZ. 101–102. cikk) szerinti eljárásokról tovább erősített¹⁰ – jelentős mértékben hozzájárul a nemzeti, illetőleg a közösségi versenyjog egységes értelmezéséhez és érvényre juttatásához.

2. A választottbíráskodás megjelenése a versenyjog magánjogi érvényesítésének színterén

Az egységes jogalkalmazás európai jog által felállított igénye a fent kifejtettek maradéktalan érvényesülése mellett is csorbát szenvedne, ha azt a versenyhatóságok és a tagállami bíróságok együttműködésére szűkítve kezelnénk. Egyre inkább számolni kell ugyanis az adott esetben potenciálisan éppen a jogalkalmazás szétartását, töredezettségét eredményező tendenciával, azaz a *private law enforcement* típusú versenyjogi igényérvényesítés választottbírási eljárásba ágyazott érvényre juttatásával. A kereskedelmi választottbíráóságok ugyanis az együttműködés fent említett rendszerében – legalábbis a nemzetközi gyakorlatban – kitapintható szerepet játszanak a versenyjog magánjogi érvényesítése terén, hiszen számos, választottbírási útra terelt jogvita óhatatlanul magában hordoz versenyjogi aspektusokat is. Ezzel párhuzamosan, illetőleg ezt a fejlődési irányt felerősítve változatlan az a tendencia, hogy az ilyen – tipikusan nemzetközi elemet is hordozó – jogvitákat a felek előszeretettel utalják magánjogi (kereskedelmi) választottbíráóságok elé.¹¹ Ennek különösen azért van jelentősége, mert ezek a magánjogi szerződés-

sek gyakran támasztanak a versenyjog érvényesülése szempontjából is releváns, a jogvita elbírálásának érdemi részét képező kérdéseket, amelyekben így a választottbíráóságoknak kell állást foglalniuk.

Nemzetközi viszonylatban a jogviták növekvő tendenciát mutató választottbíráóságok elé utalásához meghatározóan hozzájárul az a körülmény is, hogy a felek (tipikusan a mindenkori fórum szempontjából a „külföldi” fél) nem bíznak abban, hogy az állami bíróságok a külföldi peres felekkel szemben elfogulatlanul fognak ítélni. A választottbíráóság kikötésével pedig elháríthatják azokat az akadályokat is, amelyekbe a végrehajtás állama szempontjából külföldinek minősülő állami bírósági határozatok végrehajtása ütközhet. Általánosságban is elmondható, hogy a választottbírási kikötéssel a felek a leendő jogvita kezdeti szakaszát már eleve megszabadítják az esetleges joghatósági vitától, hiszen éppen a joghatósági gondolattól vezérelt, a nemzetközi és domesztikus polgári perjog szabályait alkalmazó állami igazságszolgáltatás alól „szerződnek ki”.¹²

Az érintett jogviták választottbírási útra terelésének motivációja továbbá a választottbírási eljárás meghatározó jellemzőire vezethető vissza. E jellemzők közül a teljesség igénye nélkül a következők emelendők ki: A nemzeti bíróságok polgári peres eljárásával ellentétben a választottbíráóság eljárása alapvetően a felek által determinált. Ennek keretében a felek meghatározhatják a választottbíráskodás helyét, amely több szempontból is kiemelkedő fontosságú az eljárás kimenetele, valamint a választottbíráóság által kötelezően alkalmazandó imperatív, vagyis a közrend részét képező normák – így többek között a versenyjogi szabályok – meghatározása szempontjából. Az UNCITRAL-harmonizált jogrendszerekben általánosan elfogadott alapelv a mindenkori *lex fori* szerint, hogy a választottbíráskodás helye az a kapcsolódási pont, amelyen keresztül a választottbíráskodás elsődlegesen az adott állam nemzeti jogához kötődik: A *lex loci arbitri* definiálja a felek által nem derogálható normákat, határozza meg az adott állam igazságszolgáltatásával való együttműködés és támogatás kereteit (jogsegély), ez határozza meg továbbá a választottbíráóság határozatával szemben igénybe vehető jogorvoslat(ok) körét, valamint az ottani végrehajthatóság szabályait. A választottbíráskodás helyének meghatározásán keresztül a felek nem általában véve az adott ország anyagi jogához vagy eljárási jogához kötik magukat, hanem ehhez a speciális joganyaghoz.¹³ Mind-

⁹ A versenyhatósági és bírósági jogalkalmazás kölcsönhatásához magyar jogi szempontból vö. Tpv. 86–88. §-ok és a verseny szabadságával kapcsolatos, a GVH által követett alapelvek (2007) 34. és 76. old. A közjogi és a magánjogi jogérvényesítés egymást erősítő és nem kizáró jellegéhez vö. a Tpv. ebből a szempontból központi 88/A. §-át. A szabályozás struktúrájához és különösen az értesítési és felfüggesztési kötelezettségekhez vö. Nagy Csongor István: *Kartelljogi kézikönyv*. Budapest 2008, 718–720. old. és Pázmándi Kinga (szerk.): *Magyar versenyjog*. Budapest 2012, 311. old.

¹⁰ Vö. pl. Gombos Katalin: *Bírói jogvédelem az Európai Unióban – Lisszabon után*. Budapest 2011, 206. skk. old.

¹¹ Sotiris I. Dempogiotis: *EC Competition law and international commercial arbitration: A new era in the interplay of these legal orders and a new challenge for the European Commission*. In: *Global Antitrust Review* 2008/1, 135., 139. old.

¹² A „private attorney general” versenyjogi összefüggésben, az állami bíróságokra vonatkoztatva és az azzal kapcsolatban fellépő speciális joghatósági problémák elemzéséhez legutóbb: Matthias Weller: *Kartellprivatrechtliche Klagen im Europäischen Prozessrecht: „Private Enforcement” und die Brüssel-I-VO*. In: *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, 2013. 89–101. old.

¹³ A magyar szabályozási példán: Amennyiben a választottbíráskodás helye Magyarország területén található, úgy a választottbírási eljárás jog a magyar *lex fori*, azaz a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény (Vbtv.) szerint

ez indokolta teszi a *private competition law enforcement* témakörén belül a választottbírói eljárás és a versenyjog egyes lényegesebb kapcsolódási pontjainak áttekintését.

Az eljárási szabályok meghatározása mellett a felek szabadon rendelkezhetnek a választottbírói eljárás által alkalmazandó anyagi jogról is.¹⁴ Ennek során lehetőségük van a közöttük felmerült jogvitát egy meghatározott állam joga alá vonni, de nincs kizárva az sem, hogy a jogviszonyból származó különböző igényeket más-más jog szerint bíraltassák el. A felek rendelkezési szabadságának alapvető korlátját a nemzeti, illetőleg a nemzetközi közrendi rangú szabályok körébe tartozó normák jelentik, amelyek alkalmazását kifejezett megállapodásokkal sem zárhatják ki. Ezek az ún. imperatív normák, mindenekelőtt egy adott állam alapvető társadalmi és gazdasági érdekeit szem előtt tartva korlátozhatják vagy kizárhatják valamely külföldi jog alkalmazhatóságát, vagy adott esetben a választottbírói döntések végrehajtását, illetőleg elismerését. Következésképpen a közrend körébe tartozó normák elsősorban az állami érdekek biztosítanak elsőbbséget a felek érdekeivel szemben. Ez a lényegében tartalmi korlátozást jelentő rendelkezés elsősorban azonban a választottbírói eljárás számára kötelező, vagyis azt főszabály szerint a választottbírói eljárásnak – a felek jogválasztására való tekintet nélkül, de elsősorban annak hiányában – kell figyelembe vennie.¹⁵

A választottbírói út kikötésének további előnye, hogy a felek szabadon dönthetnek a választottbírói összetételéről. Így szabadon megtehetik azt is, hogy a közöttük felmerült jogvita elbírálására a versenyjogi kérdések területén elismert szakembereket, versenyjogi szakismeretekkel is rendelkező jogászokat válasszanak meg. A választottbírói eljárásban így könnyebben biztosítható, hogy a felek között felmerült, versenyjogi relevanciával bíró kérdésekben egy megfelelő szaktudással, kiemelkedő szakismerettel bíró és gyakorlattal rendelkező választottbírói fórum döntsön. Ilyen speciális szaktudás az állami bíróságoknál nem feltétlenül biztosítható, ráadásul ott az alapvetően többfokú elbírálás az időtényező miatt is kevésbé attraktívá teszi az igényérvényesítést a magánjogi fórumokkal összehasonlítva. A feleknek kiemelkedő gazdasági érdeke fűződik ahhoz, hogy a közöttük felmerült jogvita gyors és szakszerű módon kerüljön véglegesen elbírálásra. Következésképpen különös jelentőséggel bír a felek számára az is, hogy a választottbírói eljárások esetében döntően egyfokú eljárásról van szó.¹⁶ A választott-

bírói döntések ellen a nemzeti választottbírói törvények csak rendkívül szűk körben biztosítanak jogorvoslati lehetőséget.¹⁷ Ugyanakkor a választottbírói határozatok elismerhetősége, valamint végrehajthatósága jóval szélesebb körben biztosított, mint a (tag)állami bíróságok határozatai.¹⁸ A választottbíráskodás további jellemzője és egyúttal egyik legfőbb előnye a bírósági peres eljárásokkal szemben a választottbírói eljárás bizalmi jellege, amelyben a lehető legnagyobb mértékben tud érvényesülni a feleknek az eljárás titkosságához, a jogvitának a nyilvánosságtól elzártan történő rendezéséhez fűződő érdeke, ami éppen a versenyjogi tényállások érintettsége esetén kiemelt jelentőséghez jut.

Éppen ezen megfontolások alapján érthető a felek rendelkezési jogát jogérvényesítési szinten megjelenítő választottbíráskodás intézményének az adott területen is tapasztalható növekvő jelentősége. Természetesen a választottbírói út igénybevétele esetében sem mondható el, hogy a felsorolt érdekek, illetőleg előnyök automatikusan érvényesülnének. Ehhez a felek és a választottbírói hatóság közreműködése szükséges. Ez a fajta közreműködés ugyanakkor szervesen épül a választottbírói út választó felek számára biztosított rendelkezési jogra, valamint a választottbírói eljárással szemben támasztott követelmények teljesítésére. Előbbi esetben elsősorban a választottbíráskodás helyének, a választottbírói összetételének, az eljárás során alkalmazandó eljárási, valamint a vita érdemi eldöntésére alkalmazandó anyagi jognak a felek általi meghatározására kell gondolni, míg az utóbbi esetben a választottbírói eljárás szemben támasztott azon követelményre, hogy érvényes és végrehajtható határozattal rendezze a felek között kialakult jogvitát.

3. A versenyjog választottbírói úton történő érvényesítésének részkérdései

3.1. A versenyjogi igények objektív arbitrabilitása

A bírósági gyakorlatban és a vonatkozó jogirodalomban sokáig vitatott volt az, hogy a kartelljogi szabályok megsértése miatt érvényesíthető magánjogi igények választottbírói eljárás elé vihetők-e, vagy az ilyen magánjogi igényekről csak állami bíróságok dönthetnek-e.¹⁹ A választottbírói törvények hatálya – illetőleg arbitrabilitás-rendelkezéseiből is láthatóan a magánjogi védelem rendes útjától, a polgári pertől való

alakul. Lásd a Vbtv. saját területiális és tárgyi hatályát definiáló 1. §-át.

¹⁴ Vbt. 49. § (1) bekezdés, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbírói Eljárási Szabályzat 14. § (2) bekezdés; ZPO 1051. § (1) bekezdés.

¹⁵ Vö. az ilyen normatartalmak részletes elemzéséhez: Jette Beulker: *Die Eingriffsnormenproblematik in internationalen Schiedsverfahren*. Tübingen 2005.

¹⁶ Azzal, hogy a felek bármikor megállapodhatnak jogorvoslati választottbírói fórumban is. Kivételesen erre a lehető-

ségre törvényi szintű utalással is találkozunk például a holland szabályozásban.

¹⁷ Vbt. 55. §.

¹⁸ Míg az 1958-as New York-i Egyezményhez több mint 150 állam csatlakozott, addig a Brüsszel-I. Rendelet csak az uniós tagállamokra terjed ki.

¹⁹ A versenyjogi igények objektív arbitrabilitásának mai általános elfogadottságát vezető út amerikai és európai – részben országokra lebontott – történetéhez vö. Jean-François Poudret – Sébastien Besson: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Zürich 2002, 315–321. old.

eltérésnek csak annyiban volt és van helye, amennyiben az állam azt engedélyezi. A modern államok, bizonyos garanciális feltételek mellett azonban minden olyan magánjogi ügyben, melynek tárgyról a felek szabadon rendelkezhetnek, tradicionálisan megengedik, hogy a felek vitáikat az állam bíróságai helyett olyan egy vagy több magánszeméllyel bíraltassák el, akiket ők maguk választanak és jogosítanak fel szerződéssel ügyük eldöntésére.²⁰

A nemzetközi gyakorlatban sokáig uralkodó nézet szerint a kartelljogi szabályok megsértésére alapított magánjogi igények²¹, az igények egy olyan kategóriáját alkották, amelyek – éppen a közérdek dominanciája és ezzel a rendelkezési jog korlátozottsága okán – elbírálására kizárólag az állami bíróságok rendelkeztek hatáskörrel. Ennek indoka elsősorban az a hit volt, hogy a kartelljog érvényesítéséhez fűződő kiemelt közérdek a versenyjog feltétlen érvényesülést vindikáló szabályai útján – szemben az állami bíraskodással – a választottbírói eljárásban nem tudna maradéktalanul érvényre jutni.²²

Ezt a megközelítést a nemzetközi választottbíráskodás vonatkozásában az Amerikai Egyesült Államokban közismerten a Supreme Court a *Mitsubishi v. Soler*²³ ügyben kifejtett álláspontjával tette egyértelműen meghaladottá és ezzel nemzetközi szinten is hozzájárult azon álláspont megerősítéséhez, hogy a kartelljog megsértéséből eredő magánjogi igények választottbírói eljárás elé vihetők.²⁴ A Supreme Court az ítélet indokolásában kifejtette, hogy nem megalapozott már kiindulásként azt feltételezni, hogy a (nemzetközi) választottbírói eljárás, mint alternatív vitarendezési mechanizmus, nem nyújt megfelelő biztosítékot a kartelljogi szabályok érvényesítésére. A versenyjog megsértéséből eredő magánjogi igények eldöntésének választottbírói eljárás elé utalásával a

felek ugyanis nem mondanak le automatikusan a versenyjog által számukra biztosított jogaikról, csupán ahhoz járulnak hozzá, hogy a közöttük felmerült vitás kérdéseket nem egy állami, hanem egy magánjogi fórum bírálja el.²⁵ Továbbá választottbírói eljárás kikötése esetében, szemben az állami bíróságok által lefolytatott polgári peres eljárásokkal, a peres felek meghatározhatják a közöttük felmerült jogvita eldöntésére jogosult bíróság összetételét, ez pedig jelentős mértékben hozzájárul a közöttük felmerült jogvita szakszerű elbírálásához, hiszen a választottbírók kijelölése során figyelemmel lehetnek vitás kérdések elbírálásához szükséges szakértelemre, illetőleg a jogvita tárgya által megkívánt különleges ismeretek meglétére. Ezen túlmenően a választottbírói eljárásokban mind a feleknek, mind a választottbírói eljárásnak lehetősége van szakértő bevonására, amennyiben olyan további kérdés merül fel az eljárás során, amelynek eldöntéséhez a választottbírói eljárás nem rendelkezik megfelelő szakértelemmel.

A Supreme Court a *Mitsubishi v. Soler* ügyben hozott döntését követően az Amerikai Egyesült Államok bíróságai ítélkezési gyakorlatukban mind a mai napig következetesen elismerik a nemzetközi és a nemzeti választottbírói eljárások hatáskörét a kartelljogi szabályok megsértése miatt támasztott magánjogi igények elbírálására.²⁶ A *Mitsubishi v. Soler* döntés meghatározó befolyással bírt a versenyjogi választottbíráskodás Európában történő elismerésére is²⁷ és ezzel végső soron azon, immár nemzetközinek tekinthető konszenzus megszilárdulására is, miszerint a versenyjog magánjogi úton történő érvényesítése nem akadályozza, hanem éppen erősíti a közérdek mellett a közérdek érvényre juttatását is.²⁸

Az amerikai gyakorlattól némileg eltérően alakult, eredményét tekintve azonban azonos módon zárult a kérdés megvitatása a kontinentális jogcsaládot e körben is reprezentáló Németországban, ahol a német versenyjogi törvény²⁹ 1998-as átfogó módosításával megszűnt az akadálya annak, hogy a kartelljogi szabályok megsértése miatt keletkezett magánjogi igényeket választottbírói eljárás bírálja el.³⁰ A német polgári perrendtartásnak

²⁰ Vö. a mai napig leggazdagabb történeti áttekintést: *Fabinyi Tihamér: A választottbíráskodás* (második bővített kiadás). Budapest, 1926.

²¹ Elsősorban az elsődleges kartelljogi szankció, az érvénytelenség akár aktív, akár passzív eljárásbeli bevezetése, de ugyanígy a kártérítés, az abba hagyásra, tartózkodásra és teljesítésre kötelezés, mint igények jönnek szóba. Vö. ugyanezt hangsúlyozva *Thomas Eilmansberger: Die Bedeutung der Art. 81 und 82 EG für Schiedsverfahren*. In: *SchiedsVZ* 2006, 5., 7. old. és ugyanígy *Christoph Liebscher – Paul Oberhammer – Walter H. Rechberger* (Hrsg.): *Schiedsverfahrensrecht I.*, Wien–New York 2012, 3.102.

²² Vö. a joggyakorlat restriktív irányzatától az arbitrabilitást egyre liberálisabban kezelő irányba történő elmozdulásának amerikai történetéhez: *Wilko v. Swan*, 346 U.S. 427 (1953); *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth Inc.*, 473 U.S. 614 (1985).

²³ *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth Inc.*, 473 U.S. 614 (1985).

²⁴ Az időben ténylegesen elsőként ilyen érvelést tartalmazó és ezzel ténylegesen úttörő bírói határozat azonban egy *Mitsubishi*-döntés mintegy tíz évvel megelőző svájci kantonális bírói döntés volt: *Tribunal Cantonale Vaudois* 1975, *Journal des Tribunaux* 1981 III 71. Vö. ezt a döntést úttörőként hivatkozva: *Jean-François Poudret – Sébastien Besson: Droit comparé de l'arbitrage international*, Zürich 2002, 315. old.

²⁵ *A Gilmer v. Interstate/Johnson Lane Corp.*, 500 U.S. 20 (1991) döntésben a *Mitsubishi*-esetre visszautalva a Supreme Court a következőképp fogalmazott: "Its (Federal Arbitration Act's) purpose was to reverse the longstanding judicial hostility to arbitration adopted by American courts ... In these cases we recognized that by agreeing to arbitrate a statutory claim, a party doesn't forgo the substantive rights afforded by the statute; it only submits to their resolution in an arbitral, rather than a judicial, forum."

²⁶ Ld. pl. a vonatkozó esetjogot ilyen értelemben is összefoglalóan: *Stolt-Nielsen S. A. v. Animal Feeds Int'l Corp.*, 130 S. Ct. 1758 (U.S. 2010).

²⁷ *Gordon Blanke: The role of EC Competition Law in International Arbitration: A Plaidoyer*. In: *European Business Law Review* 2005/16, 169, 172. old.

²⁸ Vö. ehhez ugyanígy *William W. Park: Private Adjudicators and the Public Interest: The Expanding Scope of International Arbitration*. In: 12(3) *Brooklyn Journal of International Law* 629–674 (1986).

²⁹ Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (GWB).

³⁰ A tiltórendelkezés a korábbi GWB 91. §-a volt.

a választottbírói eljárásra vonatkozó szabályait átfogóan – a versenyjogi szabályozásra is kiterjedő módon – módosító 1997-es ZPO-novella következtében ugyan – a választottbírói hatáskörét szabályozó rendelkezések most már átölelik a versenyjogi szabályok megsértéséből keletkező magánjogi igényeket is, éppen az objektív arbitrabilitás tisztán a rendelkezési jogra történő alapítása miatt.³¹ Más európai országokban³² a bírói gyakorlat fokozatosan ismerte el annak a lehetőségét, hogy a versenyjogszabályok megsértéséből eredő magánjogi igények elbírálása választottbírói eljárás elé vihető, hiszen ezekről a polgári jog által definiált igényekről a felek szabadon rendelkeznek.³³

A kartelljogi szabályok megsértése miatt érvényesíthető magánjogi igények választottbírói eljárás által történő elbírálhatóságát támasztja alá a magyar szabályozás is. A választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény (a továbbiakban: Vbtv.) értelmében bírósági peres eljárás helyett választottbírói eljárásnak van helye akkor, ha a felek az eljárás tárgyáról szabadon rendelkezhetnek.³⁴ Vagyis a törvény elsősorban a polgári peres útra tartozó jogviták rendezésére, a peres út kiváltására enged meg a választottbírói eljárás kikötését. Noha maga a Vbtv.³⁵ illetőleg külön törvény³⁶ valamely jogviszony speciális jellegére való tekintettel kizárhat meghatározott ügyeket a választottbíráskodás köréből, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tptv.) nem tartalmaz ilyen korlátozó rendelkezést. Nincs ezért annak akadálya, hogy a felek között a kartelljogi szabályok megsértése miatt keletkezett magánjogi igények tárgyában választottbírói eljárás döntson, különösen azért sem, mert ezek az igények egyebekben polgári peres útra tartozó jogvitáknak minősülnek, amelyek esetében a törvény kifejezetten megengedi a jogvita választottbírói hatáskörbe történő utalását.³⁷

³¹ ZPO 1030. §.

³² Franciaországban 1989 óta van mód választottbírói eljárásra a magánjogi igényeket. Svájcban 1975 óta van erre lehetőség, Ausztriában pedig a Kartellgesetz 124. §-ának korábbi korlátozó rendelkezését 2005-ben helyezték hatályon kívül. Vö. Jean-François Poudret – Sébastien Besson: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Zürich 2002, 315–321. old., az osztrák szabályozáshoz pedig Christoph Liebscher – Paul Oberhammer – Walter H. Rechberger (Hrsg.): *Schiedsverfahrensrecht I*, Wien – New York 2012, 3.102.

³³ Ld. Pl. a francia bírósági gyakorlathoz Friedrich Niggemann: *Europäisches Wettbewerbsrecht und Schiedsgerichtsbarkeit: Eco Swiss und europäischer Ordre Public in der praktischen Anwendung in Frankreich*. In: *SchiedsVZ* 2005, 265–273. old. A svájci bírói gyakorlathoz ld. Marcel Meinhardt – Jan-Michael Ahrens: *Wettbewerbsrecht und Schiedsgerichtsbarkeit in der Schweiz – Eine Würdigung des Entscheids des Bundesgerichts vom 8. März 2006*. In: *SchiedsVZ* 2006, 182–184.

³⁴ Vbtv. 3. § (1) bekezdés b) pont.

³⁵ Vö. a Vbtv. 2013 óta új, arbitrabilitást a nemzeti vagyoni körében több pertárgyra kizáró 2–4. §-ait.

³⁶ Így pl. a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 17. § (3) bekezdése.

³⁷ Vö. a Vbtv. 3–5. §§-hoz fűzött indokolást.

Nem változtat ezen a lehetőségen az a körülmény sem, hogy a választottbíráskodást érintő eljárási szabályzatok, választottbírói törvények *kereskedelmi* választottbíráskodást említenek.³⁸ A „kereskedelmi” kifejezést a választottbíráskodás kontextusában ugyan – is a lehető legtágabban kell értelmezni, olyannyira, hogy abba minden magánjogi jogviszony beletartozik, legyen az szerződéses, vagy szerződésen kívüli, függetlenül attól, hogy a felek valamely állam joga alapján, annak kereskedelmi joga alá tartoznak-e – tehát ilyen értelemben kereskedőnek minősülnek-e – vagy sem.³⁹ Az UNCITRAL Mintatörvény – amely számos választottbírói törvény és eljárási szabályzat alapjául szolgál – megszövegezői külön gondot fordítottak a szabályozás nemzetközi jellegére, azzal, hogy a „kereskedelmi” fogalom tartalmi kitöltését nem valamely állam jogi szabályozásától tették függővé. Ezzel az UNCITRAL Mintatörvény és az azzal harmonizált nemzeti választottbírói jogok egy nagy lépést tettek a választottbírói eljárások elé utalható ügyek körének kiterjesztéséhez.⁴⁰

A „kereskedelmi ügy” jelzett liberális értelmezése összefoglalva oda vezet, hogy a kartelljogi szabályok megsértése miatt keletkezett magánjogi igények (elsősorban passzív oldalon az érvénytelenségi védekezés, de ugyanígy a kártérítési illetőleg abbahagyásra vagy teljesítésre való kötelezési igények) minden további nélkül választottbírói eljárásra utalhatnak.⁴¹

3.2. A doctrine of separability versenyjog-specifikus alkalmazása

Az arbitrabilitáshoz hasonlóan a szeparabilitás elve is lényeges változás nélkül érvényesül a versenyjogi érintettségű választottbírói ügyekben. Ennek megfelelően a választottbírói eljárás tárgyát képező szerződés érvénytelensége akkor sem eredményezi automatikusan az abban foglalt választottbírói klauzula érvénytelenségét, ha az érvénytelenségi ok versenyjogi tartalmú, így tipikusan a versenyjogsértésre alapozott semmisség.⁴² Ugyanúgy, mint a hagyományos (versenyjogi aspektust nem hordozó) kereskedelmi választott-

³⁸ Lásd 1961. Genfi Egyezmény a Nemzetközi Kereskedelmi Választottbíráskodásról; a Párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara mellett szervezett Nemzetközi Kereskedelmi Választottbírói Eljárási Szabályzata; UNCITRAL Mintaszabályzata a Nemzetközi Kereskedelmi Választottbíráskodásról.

³⁹ Éppen az ebben a tekintetben már kivételnek számító magyar szabályozásban némileg relativálja ezt a képet a Vbtv. 3. § (1) bekezdés a) pontjában található a szubjektív arbitrabilitást szűkítő elavult szabály.

⁴⁰ Vö. New York-i Egyezmény I. Cikk 3. pontjában, illetőleg az Egyezményt kihirdető 1962. évi 25. törvényerejű rendelet XVI. Cikkének 2. pontjában foglaltakat az UNCITRAL Mintatörvény első cikkéhez fűzött lábjegyzetben foglaltakkal.

⁴¹ A kartellszabályok megsértéséből eredő magánjogi igények választottbírói eljárások által történő érvényesítésének elfogadottságához az európai joggyakorlatban vö. Thomas Eilmannberger: *Die Bedeutung der Art. 81 und 82 EG für Schiedsverfahren*. In: *SchiedsVZ* 2006, 5., 6. skk. old.

⁴² Vö. BELLAMY & CHILD 16,098

bíráskodás esetén csak kivételesen fordul az elő, hogy a hordozó szerződés érvénytelenségi oka egybeesik a hordozott választottbírói klauzula érvénytelenségi okával (pl. a teljes szerződés megkötése kényszerhatás alatt), ez azonban legkevésbé a versenyjogból fakadó érvénytelenségi oknál képzelhető el.

3.3. A versenyjogi szabályok választottbírói általi figyelembevételének követelményszintje

Az Európai Bíróság első alkalommal az *Eco Swiss*⁴³ ügyben foglalkozott részletesen a választottbíráskodás és a közösségi versenyszabályok közötti kapcsolattal, így az EUMSZ. 101. cikk (1) bekezdés [az EKSz. korábbi 81. cikk (1) bekezdés] választottbírói által történő alkalmazásának követelményével. A Bíróság ítéletében megerősítette a semmisség szankciójának jelentőségét az Európai Közösség jogrendjében, kimondva ezzel, hogy a semmisség a specifikus jogkövetkezménye annak, ha egy megállapodás megsérti az EUMSZ. 101. cikk (1) [az EKSz. korábbi 81. cikk (1) bekezdés] bekezdését. Az ügyben a holland Hoge Raad annak eldöntését kérte az Európai Bíróságtól, hogy az EUMSZ. versenyszabályai közrendi szabályoknak tekinthetők-e, illetőleg azok kötelezően alkalmazandók-e a választottbírói eljárás során nem tettek kifejezett utalást azokra és a választottbírói eljárás sem foglalt állást ilyen kérdésben. Tekintettel arra, hogy a holland jog közrendbe ütközés címén lehetővé teszi a választottbírói határozatának érvénytelenítését, részben e kérdés megválaszolásán múlott az érvénytelenítési per kimenetele és ezzel a választottbírói eljárás én annak eredményeként született határozat integrálása.

Az Európai Bíróság döntésében az EUMSZ. által megfogalmazott versenyjogi szabályokat olyan alapvető jelentőségű előírásoknak tekintette, amelyek a Közösség számára biztosított feladatok teljesítése, és különösen, a belső piac működése szempontjából elengedhetetlen jelentőségűek, így azokat a közösségi közrend részét képező normáknak kell tekinteni. Következésképpen, ha a tagállami eljárási szabályok közrendbe ütközés címén lehetővé teszik egy választottbírói döntés érvénytelenítését, úgy ezt a szabályt kell megfelelően alkalmazni arra az esetre is, ha a választottbírói döntésének érvénytelenítését a közösségi versenyszabályok – jelen esetben az EUMSZ. 101. cikk (1) bekezdés [az EKSz. korábbi 81. cikk (1) bekezdés] – megsértésére hivatkozással kérik. Ugyanakkor megállapította a Bíróság azt is, hogy a választottbírói döntése megtámadásának lehetősége nem lehet korlátlan, így az annak megtámadására határidőt szabó tagállami eljárási szabályok nem állnak ellentétben a közösségi versenyszabályok érvényesítéséhez fűződő érdekekkel, feltéve, hogy a tagállami eljárási szabályok által megállapí-

tott határidők nem sértik a versenyszabályok effektív-érvényesíthetőségének követelményét.

Az Európai Bíróság döntése a közösségi versenyszabályoknak a választottbírói által történő figyelembevételére vonatkozóan nem tartalmaz kifejezett rendelkezést, mindazonáltal kétségtelenül kiemelkedő szerepet játszik a választottbíráskodás és a versenyjog kapcsolata vonatkozásában. Egyrészt, közvetetten hozzájárult azon álláspont és gyakorlat európai szintű megerősítéséhez, hogy a közösségi versenyjogi szabályok megsértése esetén keletkező magánjogi igények választottbírói eljárás elé vihetők. Másrészt pedig a döntésében foglaltak egyfajta paradigmaváltásként értelmezendők a versenyjogi választottbíráskodás kontextusában. Ennek lényege, hogy a közrend körébe tartozó normák jelenléte önmagában nem a választottbírói utat kizáró körülmény, figyelmen kívül hagyásuk, ill. megsértésük azonban a választottbírói eljárás, ill. határozat olyan súlyos hibájának minősül, ami közrendbe ütközés címén érvénytelenítési perre adhat alapot.⁴⁴ Megállapítható a döntésből ennek megfelelően, hogy az Európai Bíróság, ha nominálisan nem is, ténylegesen és tartalmilag azonban megköveteli a választottbírói eljárásoktól a közösségi versenyjogi szabályok alkalmazását (*de facto* kötelezettség).

Kérdéses mindazonáltal, hogy a választottbírói eljárások hivatalból kötelesek-e figyelembe venni a közösségi versenyjogi szabályokat vagy csak megfelelő féli rendelkező (peranyagtágító) cselekmény esetén; ha pedig igen, akkor milyen terjedelemben terheli őket ez a kötelezettség. A közösségi versenyjog hivatalból történő figyelembevételének a kötelezettségét támasztja alá az a körülmény, hogy a választottbírói eljárásnak minden esetben tekintettel kell lennie a felek arbitrációra vezető ügyleti akarására. Ez utóbbinak az egyik elsődleges motivációja a végleges, érvényes és végrehajtható határozat generálása. A választottbírói eljárások ilyen irányú kötelezettsége pedig megköveteli a közrend körébe tartozó – és az adott eljárásban alkalmazandó – normák figyelembevételét és tiszteletben tartását, hiszen ezek a normák jelentik a választottbírói eljárások számára biztosított mozgástér alapvető korlátait, amely korlátok figyelmen kívül hagyása, vagy megsértése végső soron a választottbírói döntésének érvénytelenítését eredményezheti, ami megghiúsítaná a felek említett igényét.⁴⁵

A választottbírói eljárásnak így minden olyan esetben figyelemmel kell lennie a közösségi kartelljogi szabályozásra, amikor az előtte folyamatban lévő eljárás valamely körülmény folytán kapcsolódási pontot mutat fel az Európai Unióval, illetőleg a tagállamok közötti kereskedelemmel. Ilyen kötelezettség terheli a választottbírói eljárásokat például abban az esetben, ha a felek közötti jogvita tárgyát képező megállapodásra az Európai

⁴³ *Eco Swiss China Time Ltd v Benetton C-126/97*. [EBHT 1999. I-3055. old.]

⁴⁴ Thomas Eilmansberger: *Die Bedeutung der Art. 81 und 82 EG für Schiedsverfahren*. In: *SchiedsVZ* 2006, 5., 9. old.

⁴⁵ Vö. Gordon Blanke: *The role of EC Competition Law in International Arbitration: A Plaidoyer*. In: *European Business Law Review* 2005/16, 169, 171. skk. old.

Unió valamely tagállamának jogát kell alkalmazni. Ez utóbbi kötelezettséget többek között a közösségi jognak a tagállami jogok feletti primátusa is megalapozza. A közösségi versenyjogi szabályok alkalmazásának kötelezettsége áll fenn abban az esetben is, ha a választott bírósági eljárás tárgyát képező megállapodás hatással lehet két vagy több tagállam közötti kereskedelemre; de figyelemmel kell lenni a közösségi kartellszabályokra akkor is, ha a jogvita alapjául szolgáló szerződésre harmadik állam jogát kell ugyan alkalmazni, a felek közötti jogviszony azonban több ponton is valamely tagállamhoz kapcsolódik.⁴⁶ Különösen igaz ez abban az esetben, ha a felek közötti jogvitára alkalmazandó jogot – a felek kifejezett jogválasztásának hiányában magának a választott bíróságnak kell meghatároznia. Ilyen esetben ugyanis a választott bíróság az alkalmazandó jogot a vonatkozó nemzetközi magánjogi alapelvek alapján határozza meg, amelyek – mind a hagyományos kollíziós szabályokban, mind pedig az EU új generációs kollíziós rendeleteiben – rendszerint előírják az imperatív normák kötelező figyelembevételét.

Következésképpen megállapítható, hogy a felek – egy vagy több tagállam irányában fennálló kapcsolódási pont megléte esetén – nem használhatják a választott bírósági utat arra, hogy kivonják magukat a közösségi versenyjogi szabályok hatálya alól. Arra való tekintettel pedig, hogy a közösségi kartellszabályok választott bíróságok általi kötelező igénybevétele alapvetően a választott bírósági döntés jövőbeni végrehajthatóságának biztosítását szolgálja, az fogalmilag nem állhat ellentétben a felek számára biztosított rendelkezési szabadsággal sem.⁴⁷ Egy ennél proaktív irányban egyértelműen továbbmenő felfogás szerint pedig, amennyiben a felek harmadik állam jogának kikötésével a közösségi versenyszabályok alkalmazhatóságát kívánják megkerülni, a választott bíróságnak akkor is kifejezetten törekednie kell a közösségi versenyjognak való megfelelésre.⁴⁸

Árnyalja ugyanakkor ezt a képet az a tény, hogy az Európai Bíróság esetjogának megfelelő értelmezésével a választott bíróságoknak a közösségi versenyszabályok hivataltól történő alkalmazására vonatkozó kötelezettsége sem lehet korlátlan. A közösségi jog nem róhat ugyanis súlyosabb kötelezettséget a választott bíróságokra, mint a tagállami bíróságokra. Az Európai Bíróság a *van Schijndel* ügyben hozott döntésében kimondta, hogy a tagállami bíróságoknak csak abban az esetben kell hivataltól (*ex officio*) figyelembe venniük a közösségi

versenyjogi szabályokat, amennyiben saját belföldi joguk valamely körülmény hivataltól történő figyelembevételének szükségességét írja elő. Nem kötelesek ugyanakkor a felek kereseti kérelmén mintegy túlterjeszkedve, megtörni a belföldi – rendszerint eljárási – szabályok által rájuk ruházott passzív szerepet.⁴⁹ Az Európai Bíróság határozatából, valamint a választott bírósági és az állami bírósági peres eljárás funkcionális ekvivalenciájából kiindulva helytelen lenne tehát a választott bíróságoktól többet elvárni annál, mint amit a közösségi jog a tagállami bíróságoktól megkíván.

Összefoglalva, a választott bíróságot akkor bizonyosan terheli a közösségi kartelljogi szabályok figyelembevételére és megfelelő alkalmazására vonatkozó kötelezettség, ha a felek azt kifejezetten kérték, vagy éppenséggel valamely megállapodás közösségi versenyjogba ütközésének megállapítása érdekében fordulnak a választott bírósághoz; vagy a közösségi versenyjogba ütközésre az eljárás során hivatkoznak („Euro-defence”).⁵⁰ Tovább erősödik ez a kötelezettség olyan esetekben, amikor a választott bíróságnak nagy valószínűséggel számolnia kell azzal, hogy döntésének végrehajtására valamely tagállamban kerül majd sor. A féli hivatkozás hiányában meglévő alkalmazási kötelezettség megítélése már nem ennyire egyértelmű, az erre vonatkozó különböző álláspontokkal lentebb foglalkozunk.⁵¹

Végül a választott bíróságok kötelezettségének terjedelmét illetően a többségi álláspont⁵² azt a véleményt képviseli, hogy az nemcsak az EUMSZ. 101. cikk (1) bekezdés [az EKSz. korábbi 81. cikk (1) bekezdés] következetes alkalmazására terjed ki, hanem magában foglalja a 101. és 102. cikkben foglaltakat is, vagyis felfoeli a közösségi kartelljogi szabályozás egészét. Ezen álláspont érvényesítése azzal a következménnyel jár a választott bíróságok számára, hogy a közösségi kartelljogi szabályok alkalmazása esetén egyúttal figyelemmel kell lenniük az 1/2003. Rendelet 1. cikk (2) bekezdésében foglalt mentesítő feltételekre is; ez utóbbi rendelkezések figyelmen kívül hagyása ugyanis, hasonlóan az EUMSZ. 101. cikk (1) bekezdésének [az EKSz. korábbi 81. cikk (1) bekezdés] ignorálásához, megkérdőjelezhet-

⁴⁶ A versenyjogi szabályok hatályaához, így az extraterritoriális alkalmazandóság kérdéséhez vö. pl. Rudolf Streinz: *Europarecht*, 9. Auflage, Heidelberg 2012, Rn. 1020; Berke Barna – Papp Mónika: *Az Európai Unió gazdasági joga II. Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest 2013, 144. skk. old.

⁴⁷ *Nordsee, Deutsche Hochseefischerei GmbH kontra Németországi Szövetségi Köztársaság és Land Rheinland-Pfalz*. C-122-73. [EBHT 1973. I-01511. old.] 14. bekezdés.

⁴⁸ Ld. Gordon Blanke: *The role of EC Competition Law in International Arbitration: A Plaidoyer*. In: *European Business Law Review* 2005/16, 169., 178. old.

⁴⁹ *Jeroen van Schijndel és Johannes Nicolaas Cornelis van Veen v Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten* C-430/93. és C-431/93. sz. egyesített ügyek [EBHT 1995. I-04705. old.]

⁵⁰ Ilyen esetek fordulnak elő a leggyakrabban a választott bírósági gyakorlatban. Vö. *Friso Heukamp: Kartellrecht im Schiedsverfahren – Neuorientierung durch VO 1/2003 und 7. GWB-Novelle?* In: *SchiedsVZ* 2006, 94–95. old.; A közösségi kartelljog megsértéséből eredő deliktális magánjogi igények ritka előfordulásához vö. Thomas Eilmansberger: *Die Bedeutung der Art. 81 und 82 EG für Schiedsverfahren*. In: *SchiedsVZ* 2006, 5., 7. old.

⁵¹ Vö. a minimalista és a maximalista álláspont ismertetésénél elmondottakat a 3.5. pontnál.

⁵² Vö. pl. Sotiris I. Dempogiotis: *EC Competition law and international commercial arbitration: A new era in the interplay of these legal orders and a new challenge for the European Commission*. In: *Global Antitrust Review* 2008/1, 135., 139. old.

né a választottbíróóság döntésének végrehajthatóságát, illetőleg szükségszerűen magában hordozná a döntés érvénytelenítésének nemkívánatos lehetőségét.

3.4. A választottbíróóságok eljárásjogi bekötöttsége az EU versenyjogának alkalmazásába

Közösségi szinten a kartellszabályok egységes alkalmazását és következetes érvényre juttatását a Rendelet hivatott biztosítani, amely alapvető rendelkezéseket tartalmaz a tagállami versenyhatóságok, a Bizottság és a tagállami bíróságok együttműködésére vonatkozóan, lehetőséget biztosítva ezzel a versenyhatóságok, valamint a Bizottság részére a kartelljogi szabályok bíróságok által történő alkalmazásának befolyásolására.⁵³ Nem magától értetődő ugyanakkor, hogy a választottbíróóságoknak a közösségi kartelljogi szabályok figyelembevételére vonatkozó kötelezettsége automatikusan együtt járna a Rendeletben foglaltak szerinti eljárási együttműködési kötelezettségek választottbíróóságokra való kiterjesztésével. A Rendelet mindenestre – érthető módon – nem tartalmaz rendelkezést a választottbíróóságok vonatkozásában, vagyis hiányzik az a közvetlen jogalap, amely kötelezővé, illetőleg lehetővé tenné a választottbíróóságok számára a Rendelet alkalmazását.

A választottbíróóságokra vonatkozó kifejezett közösségi szabályozás hiányát legitimálja elsősorban az, az Európai Bíróság gyakorlatában már korán letisztult tétel, hogy a választottbíróóságok nem minősülnek tagállami bíróságoknak a közösségi jog alkalmazása szempontjából.⁵⁴ Ehhez járul továbbá, hogy a Rendelet által a tagállami bíróságok számára előírt kötelezettségek alapvetően állami aktorra vannak kialakítva és ezért részben összeegyeztethetetlenek a választottbíráskodás természetével. Mindazonáltal a közvetlen felhatalmazottság hiánya nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy valamely – elsősorban a situs arbitri és a potenciális exequatur helye által meghatározott – tagállam versenyhatósága, vagy akár közvetlenül a Bizottság jogsegélyt nyújtson a választottbíróóságok számára. Ez különösen olyan esetekben lehet indokolt, amikor a választottbíróági eljárásban a közösségi kartellszabályok értelmezése, illetőleg alkalmazása válik szükségessé. A segítségnyújtás leginkább szakértői vagy tanúbizonyítás, illetőleg egyes konstellációkban okirati bizonyítási jogsegély keretei között képzelhető el. Annak sincsen azonban akadálya, hogy a választottbíróóság valamilyen általa konkrétan megfogalmazott kérdésben írásbeli tájéko-

ztatást vagy egyéb felvilágosítást kérjen a versenyhatóságoktól. Ez utóbbi esetben azonban tekintettel kell lennie az eljárás bizalmi jellegére, illetőleg a felek ehhez fűződő törvényes érdekeire. Ennek megfelelően főszabály szerint bármely versenyhatóság jogsegély iránti megkeresésére a felek együttes kérelme alapján, és olyan módon (elsősorban anonimizáltan) kerülhet sor, amelylyel nem kerül veszélybe a választottbíróági eljárás titkos, a nyilvánosság elől elzárt volta.

A bizonyítási eljárásban való együttműködés elképzelhető ugyanakkor egy másik, közvetett úton is, ami a közvetettség ellenére lényegében teljes eljárásjogi bekötöttséget képes létrehozni. Ennek a közvetett útnak a gondolati előfeltétele a választottbíróóságok és az állami bíróságok fentebb már jelzett funkcionális ekvivalenciájából való kiindulás: Amennyiben a lex fori arbitrationis, tehát a választottbíróági eljárásra irányadó eljárásjog tartalmaz megfelelő felhatalmazó rendelkezést, akkor a választottbíróóság a választottbíráskodás helye szerinti állam bíróságaihoz (bizonyítási) jogsegély iránti kérelemmel fordulhat. Ilyen felhatalmazó rendelkezést és ezzel az állami bíróságokra rótt jogsegély-kötelezettséget például a magyar lex fori arbitrationis is tartalmaz⁵⁵, bár nehezen magyarázható és logikátlan szűkítéssel – szemben az ideiglenes intézkedéssel – csak a belföldi választottbíróági eljárások céljára.⁵⁶ Más jogrendszerekben az érintett jogsegélyszabályt a hordozó törvény kiveszi a territorialitás elve alól.⁵⁷ Az ilyen, liberális jogsegély-szabályt ismerő államok bíróságai tehát a szempontjukból külföldi választottbíróóságoknak is jogsegélyt kell nyújtaniuk. Az állami bíróságok pedig már a saját eljárásukra irányadó lex fori, a mindenkor polgári perrendtartás alkalmazásával teljesítik a megkeresést.⁵⁸ Ennek során a választottbíróáságnak nyújtandó

⁵³ Vbtv. 37. § (3) bek.

⁵⁴ Vö. Vbtv. 1. §, 37. § és 46. § (2) bek. együtt.

⁵⁵ Így például a német polgári perrendtartásba integrált választottbíróági eljárásjog: ZPO 1025. § és 1050. § együtt.

⁵⁶ A bizonyítás intenzitása és hatóköre ennek megfelelően jogrendszerrel jogrendszerre változhat attól függően, hogy a megkeresett bíróság lex fori-ja milyen bizonyítási szabályokat ismer. Míg a common law jogcsaládban, és elsősorban az USA-ban ez minden további nélkül magában foglalja a pre-trial discovery keretében lehetséges és messzemenő kikutatási lehetőséget biztosító szabályokat (vö. pl. Federal Rules of Civil Procedure, Rule 26 skk.), addig a kontinentális jogrendszerekben ez a lehetőség még akkor sem adott, ha egyébként a választottbíróági eljárás felei a saját eljárási szabályzatukban (például az IBA Rules on the Taking of Evidence angolszász irányba liberalizált átalakításával) erre lehetőséget biztosítottak. Egy a versenyjog vonalán ebbe az irányba történő gyors és megfontolatlan elmozdulás, ahogyan az időről-időre felvetődik, így pl. legutóbb: *Gombos Katalin: Bírói jogvédelem az Európai Unióban – Lisszabon után.* Budapest 2011, 216. old., a perjogi kultúrák közötti mélyreható különbségek okán elvetendő. Az európai perjogokkal – és azokon belül specifikusan is a bizonyítási eljárással – szemben az Európai Bíróság által megfogalmazott effektív jogvédelmi követelmények sem mennek el odáig, hogy a discovery irányába történő elmozdulást kívánának a tagállami eljárásjogoktól. Vö. *Pfleiderer AG v Bundeskartellamt* C-360/09. [EBHT 2011. I-5186].

⁵³ Ld. Rendelet 5–6., 11., 15–16. cikkei és vö. ehhez, valamint a szabályozás értelméhez és gyakorlati érvényesüléséhez *Wallacher Lajos: Az uniós versenyjog érvényesítési rendszerének hatékonysági előnyei és hátrányai a Bíróság Tele2 Polska ügyben hozott ítélete fényében.* In: *Európai Jog* 2012, 35–41. old.

⁵⁴ *Nordsee Deutsche Hochseefischerei GmbH kontra Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co. KG és Reederei Friedrich Busse Hochseefischerei Nordstern AG & Co. KG.* C-102/81. [EBHT 1982., 01095. old.]

effektív jogsegély érdekében a (tag)állami bíróságok akár a nemzeti, akár az uniós versenyhatóságokat megkereshetik. Végül természetesen az sem kizárt, hogy a megkeresés teljesítése során az Európai Bírósághoz forduljanak előzetes döntéshozatal iránt vagy a saját magukra irányadó jogsegély-jogforrások⁵⁹ alkalmazásával más (tag)államok bíróságai bevonásával teljesítsék a választottbíróság kérését, immár több irányban is nemzetközi alapra helyezve a versenyjogi együttműködést a *private enforcement* céljaira.

Annak ellenére, hogy a választottbíróságok – ellentétben a (tag)állami bíróságoknak a Rendelet 16. cikkében megfogalmazott kötöttségével⁶⁰ – nem kötelesek figyelemmel lenni a Bizottság vagy valamely tagállami versenyhatóság által lefolytatott párhuzamos eljárásokra, illetőleg nincsenek kötve azok határozataihoz⁶¹, a választottbíróságok tipikusan törekedni fognak arra, hogy megfeleljenek a felekkel szemben fennálló azon kötelezettségüknek is, hogy végrehajtható és érvényességében nem veszélyeztetett (tehát közösségi versenyjogsértésre visszavezethető érvénytelenítési okot nem hordozó) határozatot hozzanak. Maga a választottbíróság is érdekelt ezért abban, hogy a Bizottság határozataival összhangban álló, versenyjogi támadási felületektől mentes döntéseket hozzon. Ahhoz pedig, hogy ez az érdek kellőképpen érvényre tudjon jutni, szükségessé válhat legalább a Bizottság által lefolytatott párhuzamos eljárások, illetőleg az egyes kapcsolódó (tag)állami bírósági vagy versenyhatósági eljárások eredményének bevárása. Ilyen esetekben megfontolás tárgyává kell tenni a választottbírósági eljárás felfüggesztését a versenyjogi prejudiciális kérdés hatósági, ill. tagállami bírósági eldöntéséig.⁶²

A választottbírósági eljárás felfüggesztésének lehetőségét, illetőleg szükségességét támasztja alá az Európai Bíróság gyakorlata is, amelynek értelmében a fellebbviteli bíróság akkor is kötve van egy Bizottsági határozathoz, ha az alsóbb szintű bíróság a bizottsági határozat meghozatalát megelőzően ezzel ellentétes kö-

vetkeztetésre jutott.⁶³ Noha a választottbíróságok nem minősülnek az EUMSZ. 257. cikk [korábban EK SZ. 234. cikk] értelmében tagállami bíróságoknak⁶⁴, vagyis a *Masterfoods* eset tükrében nem tekinthetők alsóbb szintű bíróságoknak, a tagállami bíróságok azon kötelezettsége azonban, hogy a közösségi versenyjogi szabályoknak felülvizsgálati bíróságként eljárva is megfelelő érvényt kell szerezniük⁶⁵, lehetővé tenné a bíróságok számára az utóbb közösségi versenyjogba ütközőnek minősülő választottbírósági döntés érvénytelenítését, vagy végrehajtásának megtagadását. Ezért kivételesen indokolt lehet a felfüggesztés, amire a választottbírósági szabályzatok egyébként is lehetőséget adnak – tipikusan persze a felek ilyen irányú megállapodása esetén.

A Bizottság vagy a tagállami versenyhatóságok részéről nyújtandó jogsegély szükségességét támasztja alá továbbá azon – a fentiekben már más összefüggésben hivatkozott – körülmény is, hogy a választottbíróságok nem jogosultak közvetlenül az Európai Bírósághoz fordulni előzetes döntéshozatali eljárásban annak előzetes tisztázása érdekében, hogy az előttük folyamatban lévő eljárásban miként értelmezendők a közösségi kartellszabályozás körébe tartozó rendelkezések. Ugyanakkor, a jelen pontban a funkcionális ekvivalencia és a bizonyítási jogsegély kapcsán kimutatott közvetett úton nem lehet annak akadálya, hogy a választottbíróságok közvetett módon, az állami bíróságok által nyújtandó jogsegély keretein belül kezdeményezzenek az Európai Bíróságnál előzetes döntéshozatali eljárást.⁶⁶ Visszatérő erőként azonban a gyakorlatban itt is az előzetes döntéshozatal időintenzitása jelentkezik.

3.5. Jogorvoslat a választottbírósági határozatokkal szemben versenyjogi alapon

Az Európai Bíróság *Eco Swiss* ügyben hozott döntését követően a választottbírósági gyakorlat és a vonatkozó szakirodalom egyre élénkebben kezdett foglalkozni a kérdéssel, hogy a nemzeti bíróságok miként viszonyulnak a közösségi versenyjog választottbíróságok által történő alkalmazásához. Egyidejűleg megnőtt azon esetek száma is, amikor a felek választottbírósági döntéseket a közösségi kartellszabályok megsértésére történő hivatkozással támadtak meg tagállami bíróságok előtt és kérték azok érvénytelenítését (vagy végrehajtásuk megtagadását) közrendbe ütközés címén. Ezeknek a pereknek az eldöntése során két, a közösségi jogrend

⁵⁹ Globális szinten az 1970. évi Hágai Bizonyítási Egyezmény, uniós szinten pedig a bizonyítási jogsegélyről szóló 1206/2001 EK Tanácsi rendelet segítségével.

⁶⁰ A Rendelet 16. cikk (1) bekezdésében lefektetett kötöttséget ráadásul tagállami bírósági gyakorlat szerint a jogvédelem összes formájára (follow-on és önálló keresetek) kiterjesztően kell értelmezni. Vö. ehhez pl. *Toshiba Carrier UK v KME Yorkshire* [2011] High Court 2665, para 44.

⁶¹ Vö. *Thomas Eilmansberger: Die Bedeutung der Art. 81 und 82 EG für Schiedsverfahren*. In: *SchiedsVZ* 2006, 5, 12. old. Az ezzel ellentétes állásponthoz vö. *Friso Heukamp: Kartellrecht im Schiedsverfahren – Neuorientierung durch VO 1/2003 und 7. GWB-Novelle?* In: *SchiedsVZ* 2006, 94–95. old.

⁶² Tovább indikálja a felfüggesztést a tipikusan az állami bíróságokra telepített kötelező felfüggesztési ok is. A magyar jogban ez a kötelezettség ugyan szintén természetesen az állami bíróságokra vonatkozik csak, de a két eljárás közötti funkcionális ekvivalencia a választottbírósági eljárásban való – nyilván csak fakultatív – alkalmazást sem zárja ki. Vö. Tptv. 88/B. § (6)–(6a) bek.

⁶³ *Masterfoods Ltd v HB Ice Cream Ltd* C-344/98. sz. ügy [EBHT 2000., I-11369. o.]

⁶⁴ Lásd a fent hivatkozott *Nordsee* esetet.

⁶⁵ Ld. Rendelet 21. preambulum bek.

⁶⁶ A jogirodalomban emellett jelen van annak követelése is, hogy a választottbíróságok közvetlenül előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordulhassanak az Európai Bírósághoz. Így pl. *Siegfried H. Elsing: References by Arbitral Tribunals to the European Court of Justice for Preliminary Rulings*. In: *Austrian Yearbook on International Arbitration* 2013, Vienna 2013, 45–59. old.

szempontjából egyaránt kiemelkedő jelentőséggel bíró érdekek feszül egymásnak: Egyrészt a választottbírói eljárás hatékonyságához és a választottbírói döntés véglegességéhez fűződő érdek; másrészt pedig a közösségi versenyjog primátusa és hatékony, egységes érvényesülésének az igénye.

A vonatkozó bírói gyakorlatban és a kapcsolódó szakirodalmi megnyilvánulások között kétfajta megközelítés körvonalait fedezhetjük fel, amelyeket elsősorban a versenyjog ignorálása, mint közrendbe ütközésre alapozott érvénytelenítési és végrehajtás-megtagadási ok vizsgálatának terjedelme, illetőleg intenzitása határol el egymástól: Míg az ún. minimalista szemlélet csak nagyon szűk körben látja indokolhatónak a választottbírói döntés állami bírói felülvizsgálatát, addig az ún. maximalista szemlélet főszabályként megkövetelné a választottbírói határozatok versenyjogi alapon történő érdemi felülvizsgálatát (*révision au fond*).⁶⁷

A maximalista⁶⁸ szemlélet képviselői elsősorban azt az érvelt hozzák fel a választottbírói döntések érdemi felülvizsgálatának szükségszerűsége mellett, hogy a közösségi jog primátusa megköveteli az EUMSZ. 101. és 102. cikkben foglaltak [az EKSz. korábbi 81. és 82. cikk] feltétlen alkalmazását, ráadásul mindez függetlenül a választottbíráskodás helyétől, vagy a felek közötti jogvitára egyébként alkalmazandó jogtól.⁶⁹ A kiindulópont az, hogy a közösségi kartelljogi szabályok egyidejűleg a közösségi közrend és a tagállami közrend részét képező imperatív normák, így tartalmukat a választottbírói eljárásban is maradéktalanul érvényesíteni kell. Következésképpen, a maximalista szemlélet szerint a tagállami bíróságok a közösségi jog alapkövetelményeinek tesznek eleget, amikor érvénytelenítési vagy végrehajtási eljárásukban érdemben vizsgálják a közösségi versenyjog választottbírói általi alkalmazását. A választottbírói eljárásokon a maximalista szem-

lélet szerint az állami bíróságoknak azt a követelményszintet kell számonkérniük, hogy a közösségi versenyjog alkalmazása és értelmezése során a választottbírói eljárásnak törekednie kell valamennyi lehetséges versenyjogi jogsértés feltárására, azaz e maximalista követelményszint egy (versenyjogi téren) aktivista választottbírói ideálképből indul ki. E szemlélet logikus következménye, hogy a választottbírói eljárás nem térhet el a Bizottságnak az adott tárgykörben korábban már kialakított gyakorlatától, határozataitól. A közösségi versenyszabályok tágabb értelmezése csak annyiban lenne megengedett, amennyiben az adott kérdésben a Bizottság vagy az Európai Bíróság még nem foglalt állást. Mindebből az aktivista-maximalista nézet szerint összefoglalóan tehát az következik, hogy a közösségi kartellszabályok teljes figyelmen kívül hagyásán túl, azok akár csak nem megfelelő értelmezése vagy helytelen alkalmazása is mára választottbírói határozatának érvénytelenítését, illetőleg végrehajtásának megtagadását kellene, hogy eredményezze.

A minimalista⁷⁰ szemlélet ezzel szemben – a közösségi versenyszabályok imperatív jellegének és ezzel kiemelkedő jelentőségének elismerése mellett – nem követeli meg a választottbírói határozatok főszabály szerinti általános, átfogó és érdemi felülvizsgálatát. Csak a közösségi versenyszabályok *ordre public*-sérelmet megvalósító nagyságrendű megsértésének lehet érvénytelenítési vagy végrehajtás-megtagadási következménye és ez is csak akkor, ha a jogsértés nyilvánvaló, tényleges és egyértelmű (*flagrant, effective et concrète*).⁷¹ A minimalista szemlélet azzal is tovább szűkíti a megkívánt felülvizsgálat intenzitását, hogy megköveteli: a közrend nyilvánvaló sérelmének magából a választottbírói határozatból kell kitűnnie. Ez azt jelenti, hogy nem a választottbírói eljárás mikéntjéből, hanem csak annak konkrét versenyjogsértő eredményéből következhet a közrendi klauzula sérelme.⁷² Ennek keretében az érvénytelenítési, illetőleg exequatur bíróságnak

⁶⁷ Ilyen értelemben a két nézetet a Supreme Court *Mitsubishi*-döntésében artikulált „state courts’ second look” doktrínájának értelmezési intenzitása különbözteti meg. Vö. ehhez *William W. Park: Private Adjudicators and the Public Interest: The Expanding Scope of International Arbitration*. In: 12(3) Brooklyn Journal of International Law 629–674 (1986).

⁶⁸ Ilyen tendenciát mutat például a német és a belga bírói gyakorlat. A német gyakorlathoz vö. *Friso Heukamp: Kartellrecht im Schiedsverfahren – Neuorientierung durch VO 1/2003 und 7. GWB-Novelle?* In: *SchiedsVZ* 2006, 94–95. old. Ezzel ellentétes álláspontot képvisel *Boris Kasalowsky – Magdalene Steup: Révision au fond – Einheitliche europäische Maßstäbe bei der Überprüfung von Schiedssprüchen auf kartellrechtliche ordre public-Verstöße?* In: *SchiedsVZ* 2008, 73–76. old. A belga gyakorlathoz ld. *SNF SAS v Cytec Industries BV*, Tribunal de première de Bruxelles, March 8, 2007 eset.

⁶⁹ A jogvitára – a felek által, vagy felek eltérő megállapodásának hiányában a választottbírói által meghatározott – alkalmazandó anyagi jog alatt a jogviszonyt közvetlenül rendező magánjogi jogszabályi rendelkezéseket kell érteni, nem pedig a közjog körébe tartozó normákat. A közjog körébe tartozó imperatív normák alkalmazását – ebbe a körbe tartoznak a közösségi, valamint a nemzeti versenyjogi normák is – a felek nem zárhatják ki.

⁷⁰ Ilyen például a francia, a svájci vagy a magyar bírói gyakorlat. A francia gyakorlathoz ld. elsősorban a Cour de Cassation állami bírói felülvizsgálatot kifejezetten restriktíven szemlélő döntését az *SNF v Cytec Industries* ügyben, In: (2008) *Revue de l’Arbitrage* 473, valamint Friedrich Niggemann: *Europäisches Wettbewerbsrecht und Schiedsgerichtsbarkeit: Eco Swiss und europäischer Ordre Public in der praktischen Anwendung in Frankreich*. In: *Schieds VZ* 2005, 265., 267. old.; a svájci gyakorlathoz ld. *Marcel Meinhardt–Jan-Michael Ahrens: Wettbewerbsrecht und Schiedsgerichtsbarkeit in der Schweiz – Eine Würdigung des Entscheids des Bundesgerichts vom 8. März 2006*. In: *SchiedsVZ* 2006, 182–188. old. (187); A magyar ítélekezéshöz vö. Legf. Bír. Gfv. XI. 30.226/2005. sz. döntés (EBH 2006. 1429), Legf. Bír. Gf. VI. 33.072/1997. sz. döntés (EBH 1999. 37), továbbá a Vbtv. 54–57. § miniszteri indokolását.

⁷¹ Vö. így a restriktív francia gyakorlatot reprezentáló Paris Cour d’Appel *Thalès Air Defense v Euromissile* ügyben 2004. november 18-án hozott döntését. In: (2005) *Revue de l’Arbitrage* 271.

⁷² Vö. így a Tribunal de première instance de Bruxelles fentebb hivatkozott *SNF SAS v Cytec Industries BV* ügyben hozott döntését.

azt kell elsősorban vizsgálnia, hogy a kötelezően alkalmazandó versenyjogi szabályokat a választottbíróság súlyosan megsértette-e. Nem jelent ugyanakkor érvénytelenítési okot az, ha a választottbíróság valamely kérdést vagy jogszabályi rendelkezést tévesen értelmez, vagy valamely tényállási elemből téves következtetést von le. Az azonban már a minimalista szemlélet szerint is érvénytelenítési ok, ha a választottbíróság ily módon levont következtetése súlyosan sérti az adott állam közrendjének körébe tartozó normákat. A differenciáltabb és ezért a jelen írás szerzője szerint általánosságban előnyben részesítendő minimalista szemlélet a fentebb bemutatott megközelítéssel messzemenően hozzájárul a választottbírósági határozatok véglegességének, valamint a választottbírósági eljárás integritásának érvényesítéséhez.

Önmagában az a tény, hogy az Unió egyes tagállamaiban és az EU-n kívül is létezik a két bemutatott irányzat, azt mutatja, hogy az *Eco Swiss* eset óta sem a joggyakorlat, sem pedig az elmélet nem egységes abban a kérdésben az olyan választottbírósági határozatok megítélése (érvénytelenítése vagy végrehajtásának megtagadása) kapcsán, amelyek versenyjogi szabályok megsértésére való hivatkozással válnak állami bírósági jogorvoslat tárgyává. Az mindenesetre mindkét szemlélet közös nevezőjének tekinthető, hogy a választottbírósági eljárás integritásának és a választottbírósági határozat hatékonyságának és véglegességének egyik biztosítéka a közrendi tartalmat hordozó versenyszabályok figyelembevétele és megfelelő alkalmazása.

4. Összegzés

A választottbíróságok egyre fontosabb szerepet játszanak a versenyszabályok megsértése miatt keletkezett magánjogi igények érvényesítése terén. A nemzetközi kereskedelmi és gazdasági gyakorlatban a felek egyre gyakrabban viszik versenyjogi relevanciával is bíró jogvitájukat az állami bírósági eljárással szemben több lényeges előnyt felmutatni képes választottbíróságok elé. A versenyjogi aspektust is involváló és ezért az egyes állami belső közrendeket, valamint a belső piac érintettsége esetén az Európai Unió közrendi szintű érdekeit érintő ügyekben a felek szabadsága nem korlátlan. Különösen nem szolgálhat a választottbírósági út a kényszerítő versenyjogi szabályok alóli mentesülés útvonalául. Ugyanakkor a tagállami bíróságok gyakorlata és a jogirodalom nem egységes a versenyjog választottbíráskodáshoz fűződő viszonya egyes részletkérdé-

seinek, így elsősorban a versenyjogi alapú állami bírósági kontroll intenzitásának, terjedelmének megítélésében. Alapvető jelleggel azonban annyi bizonyosan megfogalmazható, hogy a választottbírósági eljárás integritásának, a választottbírósági határozat hatékonyságának és véglegességének alapvető biztosítéka a közrendi tartalmakat is hordozó versenyszabályok választottbíróságok általi hivatalbóli figyelembevétele és megfelelő alkalmazása. A hivatalbóliság irányába éppen a közrendi jelleg és ezzel a félti diszpozíció alapvető hiánya billenti el a mérleg nyelvét. Tekintettel arra, hogy a magyar szabályozás sem zárja ki az itt bemutatott értelemben vett versenyjogi választottbíráskodást, a magyar választottbíróságok is fontos szerepet kaphatnak a jövőben mind a közösségi, mind a nemzeti versenyszabályok egyre inkább előtérbe kerülő *szekunder* érvényesítése („private law enforcement”) terén. Végül, egy tágabb összefüggésben mind a választottbírósági, mind pedig az állami bírósági peres eljárási szabályok jövőbeni kialakításánál figyelemmel kell általában is lenni a *private law enforcement* – nem kizárólag a versenyjog területén – növekvő jelentőségére. Nem utolsósorban a 2013-ban elindult polgári perjogi kodifikáció szempontjából ezt a belátást az a tény is erősíti, hogy az Európai Unió láthatólag ezen a területen egyértelmű tagállami jogalkotási aktivitást – és elsősorban „akadálymentesítést” vár el.

Mindezek és a fentebb idézett legutóbbi Irányelv-javaslat fényében minden szempontból megalapozottnak látszik az a jóslat⁷³, amely szerint a hazai (úgy az anyagi, mint az eljárásjogi) jogalkotásnak a Tpv. átfogó módosítása után is lesz még tennivalója a magánjogi jogérvényesítés, mint paradigma erősítése és kiteljesítése terén.

Végül, egy tágabb összefüggésben mind a választottbírósági, mind pedig az állami bírósági peres eljárási szabályok jövőbeni kialakításánál általában is figyelemmel kell lenni a *private law enforcement* – nem kizárólag a versenyjog területén – növekvő jelentőségére. Nem utolsósorban a 2013-ban elindult polgári perjogi kodifikáció szempontjából ezt a belátást az a tény is erősíti, hogy az Európai Unió láthatólag ezen a területen egyértelmű tagállami jogalkotási aktivitást – és elsősorban „akadálymentesítést” vár el.

⁷³ Vörös Imre: *Európai jog – magyar jog: konkurencia vagy koegzisztencia*. In: Jogtudományi Közöny 2011, 369–401., 383. old.